

Andrzej Jędruchniewicz
Wydział Nauk Ekonomicznych SGGW

Autoreferat
przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych

Spis treści

1. Posiadane dyplomy i stopnie naukowe	2
2. Informacja o zatrudnieniu w jednostkach naukowych	2
3. Ilościowa prezentacja publikacji i cytowań	2
4. Omówienie głównego osiągnięcia naukowego	4
4.1. Tytuł i skład cyklu publikacji powiązanych tematycznie	4
4.2. Motywy i cele cyklu publikacji powiązanych tematycznie	5
4.3. Wyniki badań	7
4.3.1. Charakterystyka i metodologia szkoły austriackiej	7
4.3.2. Teoria cyklu koniunkturalnego i stopy procentowej szkoły austriackiej	9
4.3.3. Produkcja w cyklu koniunkturalnym w Polsce	13
4.3.4. Struktura cen w cyklu koniunkturalnym w Polsce	17
4.3.5. Niska inflacja jako cel banku centralnego	19
4.3.6. Podsumowanie cyklu publikacji	21
5. Pozostałe obszary badań naukowych	23
6. Projekty naukowo-badawcze	26
7. Konferencje, seminaria, debaty	26
8. Inna działalność naukowa	28
9. Nagrody i wyróżnienia	29
10. Cytowana literatura	29

1. Posiadane dyplomy i stopnie naukowe

W 1997 r. uzyskałem dyplom magistra ekonomii na Wydziale Ekonomicznym Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Praca magisterska nosiła tytuł: *Koszty przedsiębiorstwa a wielkość produkcji. Analiza statystyczno-ekonometryczna*. Promotorem był Pan prof. dr hab. Edward Nowak.

W 1999 r. ukończyłem Podyplomowe Studium Doskonalenia Pedagogicznego w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie.

W 2005 r. Rada Kolegium Ekonomiczno-Społecznego Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie nadała mi stopień naukowy doktora nauk ekonomicznych w zakresie ekonomii. Tytuł rozprawy to: *Podaż pieniądza w antyinflacyjnej polityce pieniężnej Narodowego Banku Polskiego*. Promotorem pracy był Pan prof. dr hab. Bogusław Pietrzak.

W 2010 r. uzyskałem dyplom ukończenia Podyplomowych Studiów Badań i Analiz Strategicznych w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie.

2. Informacja o zatrudnieniu w jednostkach naukowych

W latach 1997-2005 pracowałem jako asystent w Katedrze Ekonomii i Polityki Gospodarczej na Wydziale Ekonomiczno-Rolniczym (od 2008 r. obowiązuje obecna nazwa: Wydział Nauk Ekonomicznych) w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie.

Od 2005 r. pracuję jako adiunkt w Katedrze Ekonomii i Polityki Gospodarczej Wydziału Nauk Ekonomicznych SGGW.

Od 2013 r. jestem kierownikiem Zakładu Polityki Gospodarczej Katedry Ekonomii i Polityki Gospodarczej Wydziału Nauk Ekonomicznych SGGW.

3. Ilościowa prezentacja publikacji i cytowań

W czasie mojej pracy naukowej opublikowałem 53 opracowania, na które składają się artykuły w czasopismach naukowych (46), rozdziały w monografiach naukowych (4), rozdziały w wydawnictwach pokonferencyjnych (2) oraz artykuł popularnonaukowy (1). Jedno opracowanie było opublikowane podwójnie (w języku polskim i angielskim). Zdecydowaną większość stanowią publikacje samodzielne (50). Natomiast 3 opracowania są współautorские. Uwzględniając punktację czasopism MNiSzW z grudnia 2015 roku, z opublikowanych prac uzyskałem łącznie 512 pkt., z tego po doktoracie 400 pkt. Wykaz publikacji wraz z punktacją zamieściłem w załączniku 3. Szczegółowy podział publikacji zawiera tabela 1.

Tabela 1. Wykaz publikacji naukowych

Wyszczególnienie	Po uzyskaniu stopnia doktora		Przed uzyskaniem stopnia doktora		Razem
	W języku polskim	W języku angielskim	W języku polskim	W języku angielskim	
Artykuły w polskich czasopismach naukowych	26	5	10		41
Artykuły w zagranicznych czasopismach naukowych		5			5
Rozdziały w polskich monografiach naukowych	4				4
Rozdziały w zagranicznych publikacjach pokonferencyjnych		2			2
Artykuły popularnonaukowe	1				1
Razem	31	12	10		53

Źródło: opracowanie własne.

Artykuły opublikowałem w następujących czasopismach naukowych (uporządkowanych według punktów przyznanych przez MNiSzW w 2015 roku):

1. Bank i Kredyt (14 pkt., 1 artykuł),
2. Gospodarka Narodowa (14 pkt., 2 artykuły),
3. Roczniki Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich (14 pkt., 1 artykuł),
4. Argumenta Oeconomica Cracoviensia (13 pkt., 1 artykuł),
5. Ekonomia. Rynek, Gospodarka, Społeczeństwo (13 pkt., 1 artykuł),
6. Journal of Management and Financial Sciences (13 pkt., 1 artykuł),
7. Studia Ekonomiczne PAN (13 pkt., 1 artykuł),
8. Zeszyty Naukowe SGGW, Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej (13 pkt., 3 artykuły),
9. Ekonomia i Organizacja Przedsiębiorstwa (12 pkt., 6 artykułów),
10. Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów SGH (12 pkt., 3 artykuły),
11. Folia Oeconomica Stetinensia (11 pkt., 1 artykuł),
12. Oeconomia Copernicana (11 pkt., 2 artykuły),
13. Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny (11 pkt., 1 artykuł),
14. Zeszyty Naukowe. Ekonomia, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie (11 pkt., 1 artykuł),
15. Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu (10 pkt., 5 artykułów),

16. Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu (10 pkt., 10 artykułów),
17. Pieniądze i Więż (5 pkt., 1 artykuł),
18. Economic Science for Rural Development (4 pkt., 3 artykuły),
19. Socialiniai Tyrimai (Social Research) (4 pkt., 2 artykuły).

Liczba cytowań moich prac opublikowanych po doktoracie według Harzing's Publish or Perish oraz na podstawie bazy Google Scholar wynosi łącznie 34 (od 2011 r. – 31). Indeks Hirscha wynosi 3, i10-indeks – 1, zaś g-indeks Egghe'a – 4.

4. Omówienie głównego osiągnięcia naukowego

4.1. Tytuł i skład cyklu publikacji powiązanych tematycznie

Zgodnie z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2003 r. Nr 65 poz. 595 z póź. zm.) jako osiągnięcie naukowe uzyskane po otrzymaniu stopnia doktora, stanowiące znaczny wkład w rozwój **nauk ekonomicznych** w dyscyplinie **ekonomia** wskazuję cykl publikacji powiązanych tematycznie pod tytułem: *Produkcja i ceny w cyklu koniunkturalnym w Polsce w świetle teorii szkoły austriackiej*. W skład cyklu wchodzi następujące artykuły mojego autorstwa:

1. *The Methodology of the Austrian School of Economics*, Argumenta Oeconomica Cracoviensia, No 14/2016, 9-28.
2. *Cykl koniunkturalny w teorii szkoły austriackiej*, Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów SGH, Zeszyt Naukowy nr 122/2012, 37-58.
3. *The Austrian and Neoclassical Theory of the Interest Rate*, Journal of Management and Financial Sciences, Vol. V, Issue 10/2012, 18-33.
4. *Produkcja we wzrostowej fazie cyklu koniunkturalnego w Polsce*, Gospodarka Narodowa, nr 10/2012, 73-95.
5. *Produkcja w spadkowej fazie cyklu koniunkturalnego w Polsce*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny, nr 1/2013, 155-174.
6. *Struktura cen w polskim cyklu gospodarczym. Faza wzrostu*, Bank i Kredyt, nr 44(1)/2013, 99-118.
7. *Struktura cen w polskim cyklu gospodarczym. Faza spadku*, Ekonomia. Rynek, Gospodarka, Społeczeństwo, nr 40/2015, 59-83.
8. *Stabilność cen – właściwy cel polityki monetarnej?*, Studia Ekonomiczne, nr 1(LXXX)/2014, 108-125.

4.2. Motywy i cele cyklu publikacji powiązanych tematycznie

Problemy cyklu koniunkturalnego - przyczyny, morfologia, dynamika wielkości głównych kategorii ekonomicznych oraz skutki załamania fazy wzrostowej - są jednymi z podstawowych obszarów zainteresowań teorii ekonomii, jak i polityki gospodarczej. Teoria ekonomii nie jest jednak jednolita. Składa się z teorii szkół oraz teorii ekonomistów-indywidualistów. Teoria wahań cyklicznych także jest bardzo różnorodna. Nie ma zgody co do wielu kwestii np. przyczyn inicjujących cykl, czy też przyczyn załamania gospodarczego. Dlatego, podejmując teoretyczne i empiryczne badania dotyczące zmian produkcji i cen w fazach cyklu gospodarczego, kierowałem się motywami naukowymi oraz motywem praktycznym. Powodami naukowymi były: po pierwsze, bardziej dokładne wyjaśnienie przyczyn, mechanizmów i wewnętrznych zależności wahań cyklicznych, jako ważnego i ciągle obecnego zjawiska; po drugie, pogłębione rozpoznanie wpływu polityki pieniężnej na zmiany poziomów nominalnych i realnych kategorii w gospodarce; po trzecie, wzbogacenie polskiej literatury ekonomicznej wiedzą wynikającą z badań opartych na teorii, która podkreśla znaczenie oszczędności w rozwoju gospodarczym; po czwarte, przedstawienie argumentów w dyskusji dotyczącej wyjaśnienia przyczyn powodujących załamania w gospodarce, które najczęściej zaskakują większość ekonomistów. Dyskusja ta ożywiła się w czasie ostatniego kryzysu. Natomiast motyw aplikacyjny przygotowania zbioru publikacji dotyczył możliwości praktycznego zastosowania rezultatów moich badań. W środowisku ekonomistów, jak również przedstawicieli władz monetarnych, coraz częściej podnoszone są głosy o niedostatecznej skuteczności dotychczasowej polityki pieniężnej. Uzyskane wyniki mogą przyczynić się do poszukiwań alternatywnych rozwiązań w polityce banku centralnego. Wiedza ta może być przydatna w prowadzeniu takiej polityki, która stara się zapobiegać wahaniom cyklicznym w gospodarce lub ograniczać ich skalę oraz skutki ekonomiczne i społeczne.

Przebieg cyklu koniunkturalnego i przyczyny załamania fazy wzrostowej wspólnie tłumaczy wiele teorii. Można je podzielić na: 1) teorie pieniężne (m. in. teoria Friedmana, teoria Lucasa, teoria szkoły austriackiej); 2) teorie niedostatecznego popytu (m. in. teoria Keynesa, teoria Kaleckiego, teorie nowej szkoły keynesowskiej); 3) teorie psychologiczne (m. in. teoria Minsky'ego, teoria finansów behawioralnych); 4) teorie technologiczne (teoria Schumpetera, teoria realnego cyklu koniunkturalnego); 5) teorie dotyczące podziału dochodu krajowego (głównie teorie post-keynesowskie i neo-marksistowskie) (zob. Kaletsky, 2010).

Teoria cyklu koniunkturalnego szkoły austriackiej, a więc szkoły, której dotyczy wyżej przedstawiony cykl publikacji, zaliczana jest do grupy teorii pieniężnych. Szuka więc

głównych źródeł znacznych zaburzeń występujących w realnej gospodarce, w tym w strukturze produkcji, w ekspansji pieniądza fiducyjnego, która zniekształca kalkulację pieniężną przedsiębiorców i gospodarstw domowych (Salerno, 2012). Większość wymienionych teorii niedostatecznie tłumaczy przyczyny wahań cyklicznych i opisuje ich przebieg. Część teorii skupia się tylko na szczegółowych, a nie na fundamentalnych, przyczynach, zaś druga część prezentuje jedynie ogólny przebieg cyklu, a więc słabo wyjaśnia rzeczywiste zmiany. Nie przedstawiają one wnikliwego opisu zmian i relacji występujących pomiędzy głównymi kategoriami w czasie cyklu. Według znacznego grona ekonomistów teorie te, szczególnie głównego nurtu, poniosły porażkę w przewidywaniu i wyjaśnianiu przyczyn ostatniego kryzysu. Niepowodzenie to spowodowało, że interesującą alternatywą dla punktu widzenia szkół głównego nurtu jest teoria wahań cyklicznych szkoły austriackiej. Teoria ta ma solidne podstawy mikroekonomiczne, gdyż opiera się na analizie działań jednostek. Realistycznie scala ujęcie mikro- i makroekonomiczne. Także, co jest równie istotne, łączy w całość relacje, jakie zachodzą między sektorem finansowym (przede wszystkim sektorem bankowym) i sektorem realnym, gdzie szczególnie analizuje się rolę zmian w technicznym procesie wytwarzania. Nie można tego powiedzieć o większości innych teorii, gdzie uczeni prowadzili i w dużej mierze dalej prowadzą swoje badania równoległe, czyli źródeł załamania szukają tylko w sektorze finansowym lub tylko w sektorze realnym (Wojtyna, 2013).

Głównym celem wymienionego cyklu publikacji powiązanych tematycznie była ocena zastosowania teorii cyklu koniunkturalnego szkoły austriackiej do określenia przyczyn ekspansji gospodarczej i dekonunktury oraz opisu zmian struktury produkcji i cen zachodzących w poszczególnych fazach wahań cyklicznych.

Tak sformułowany cel główny posłużył do określenia celów szczegółowych realizowanych w przedstawionych publikacjach. Były one następujące:

- omówienie i ocena głównych zagadnień metodologii badań austriackiej szkoły ekonomii, ze szczególnym uwzględnieniem roli danych empirycznych w badaniach ekonomicznych,
- charakterystyka teorii kapitału Böhm-Bawerka,
- identyfikacja, w oparciu o teorię szkoły austriackiej, przyczyn i procesów zachodzących w poszczególnych fazach cyklu koniunkturalnego,
- wskazanie różnic między teorią stopy procentowej szkoły austriackiej a koncepcjami głównych przedstawicieli szkoły neoklasycznej,

- zaproponowanie i wykorzystanie wskaźników świadczących o zmianach w długości struktury produkcji oraz stworzenie schematów czasowej struktury produkcji o różnym poziomie szczegółowości,
- ocena oddziaływania polityki pieniężnej na zmiany zachodzące w strukturze produkcji dóbr konsumpcyjnych w warunkach wahań cyklicznych,
- ocena wpływu polityki banku centralnego na zmianę struktury cen we wzrostowej i spadkowej fazie cyklu koniunkturalnego,
- krytyczna analiza stabilności ogólnego poziomu cen jako dominującego głównego celu polityki monetarnej dokonana z punktu widzenia teorii szkoły austriackiej.

4.3. Wyniki badań

4.3.1. Charakterystyka i metodologia szkoły austriackiej

Szkoła austriacka znajduje się współcześnie poza głównym nurtem ekonomii. Posiada swój odrębny paradygmat. Charakterystykę tej szkoły przedstawiłem w pierwszej części publikacji *The Methodology of the Austrian School of Economics*. Ekonomiści szkoły austriackiej definiują ekonomię jako naukę zajmującą się badaniem tego, jak ludzie działają dobierając środki do realizacji wyznaczonych przez siebie celów. Ujmują, więc procesy gospodarcze subiektywnie, a ponadto dynamicznie, czyli nie skupiają się na równowadze rynkowej, ale analizują występujące zależności i czynniki w warunkach dochodzenia do tej równowagi. Twierdzą, że ekonomia jest nauką czysto pozytywną. Dlatego powstrzymują się oni przed ocenianiem celów jednostek oraz zaleceniami jakie cele powinny być realizowane.

Najbardziej znane jest przedstawienie cech omawianej szkoły przez Machlupa (1981). Do podstawowych zalicza on: 1) metodologiczny indywidualizm; 2) metodologiczny subiektywizm; 3) subiektywną wycenę dóbr; 4) analizę w kategoriach kosztu alternatywnego; 5) analizę marginalną; 6) czasową strukturę produkcji i konsumpcji. Jednak współcześnie większością tych cech charakteryzują się też szkoły głównego nurtu. Precyzyjniej opisuje szkołę austriacką Machaj (2013), który jako jej osiągnięcia wymienia: 1) realistyczną syntezę mikroekonomii i makroekonomii; 2) teorię pieniądza i analizę bankowości centralnej; 3) analizę gospodarki socjalistycznej; 4) rolę kalkulacji ekonomicznej i teorię przedsiębiorczości; 5) podkreślanie heterogeniczności danych ekonomicznych; 6) wskazywanie na ograniczenia pomiarowe i predykcyjne w ekonomii. W artykule *The Methodology...* wskazałem, że charakterystyka ta powinna bardziej uwypuklać dwie kluczowe dla szkoły austriackiej cechy. Po pierwsze, teorię kapitału, która jest dzisiaj główną odmiennością od teorii dominujących szkół. Po drugie, ujmo-

wanie rynku i konkurencji jako procesu uczenia się i odkrywania przez jednostki rozproszonej wiedzy, czyli model ładu spontanicznego.

Charakter badań ekonomicznych zawsze wynika z przyjętej metodologii. Stanowisko szkoły austriackiej dotyczące tej kwestii omówiłem w drugiej, zasadniczej części wymienionej publikacji. Szkoła ta wskazuje, że charakter i przedmiot badań nauk ekonomicznych i przyrodniczych są różne. Ekonomia nie powinna przenosić metod badawczych z nauk przyrodniczych (metodologiczny dualizm), gdyż: 1) zachowania człowieka nie da się opisać za pomocą zależności funkcyjnej oraz stochastycznej, ale za pomocą relacji przyczynowo-skutkowych. Jest on istotą obdarzoną wolną wolą, myślącą, posiadającą subiektywną wiedzę, działającą celowo i twórczo; 2) występują duże problemy z pomiarem wielu kategorii ekonomicznych.

Ekonomiści szkoły austriackiej wskazują, że w badaniach ekonomicznych powinno stosować się tylko metodę dedukcji oraz logikę werbalną. Jest to zgodne z zasadą *Brzytwy Ockhama*. Teorię należy tworzyć *a priori* z prostych prawdziwych twierdzeń, które najlepiej objaśniają realne procesy. Proponują wykorzystanie prakseologii, która opiera się na znajomości istoty ludzkiego działania oraz na jego logicznej analizie. Szkoła austriacka, inaczej niż główny nurt ekonomii, krytycznie odnosi się do roli danych empirycznych w tworzeniu teorii ekonomii. Odrzuca wykorzystanie danych do odkrywania uniwersalnych praw ekonomicznych oraz podważa sens weryfikacji hipotez danymi liczbowymi. Zarzuty stawiane przez tę szkołę dotyczą: przyjęcia równowagi walrasowskiej, stosowania rygorystycznych, ścisłych modeli opartych na formalizmie matematycznym, czyli korzystania z metod nauk przyrodniczych oraz przyjmowania założeń, które są sprzeczne z rzeczywistością.

W publikacji *The Methodology...* do stanowiska omawianej szkoły dotyczącego weryfikacji hipotez ustosunkowałem się krytycznie. Rozumiejąc zarzuty dotyczące danych np. „*Śmieci na wejściu - śmieci na wyjściu*” (Wywiad..., 2012), wskazałem, że weryfikacja hipotez ma znaczącą zaletę. Negatywna – w stosunku do teorii – weryfikacja zmusza do szukania ewentualnych błędów w rozumowaniu dedukcyjnym oraz do wskazania przyczyn, które zakłóciły badaną zależność. Natomiast pozytywna, chociaż nie jest ostatecznie rozstrzygająca, stanowi dodatkowe potwierdzenie prawidłowości logicznego wnioskowania. Dlatego w swoich pracach niektórzy przedstawiciele szkoły austriackiej stosują jednak empiryczną weryfikację hipotez (Wainhouse, 1982, Hughes, 1997, Mulligan, 2006, Luther i Cohen, 2014). Testując hipotezy dotyczące procesów ekonomicznych należy zachować dużą ostrożność w wyciąganiu prostych wniosków i formułowaniu jednoznacznych interpretacji. Szczególnie mylące dla osób, które nie posiadają dostatecznej wiedzy o gospodarce mogą być zależności ekonomiczne wywiedzione tylko z korelacji statystycznych i ścisłych modeli. Badane zależności

trzeba zawsze odnosić do logiki ludzkiego działania, realności założeń oraz widzieć w perspektywie całej gospodarki.

4.3.2. Teoria cyklu koniunkturalnego i stopy procentowej szkoły austriackiej

Teoria cyklu koniunkturalnego szkoły austriackiej, stworzona przez Misesa (1912, 1949) i Hayeka (1929, 1931), którą współcześnie rozwijają m. in. Skousen (1990), Garrison (2001), Huerta de Soto (2009), Salerno (2012), opiera się na teorii kapitału Böhm-Bawerka (1889). Obie teorie omówiłem w publikacji *Cykl koniunkturalny w teorii szkoły austriackiej*. W pierwszej części artykułu przedstawiłem pojęcie kapitału, jako rynkowej wartości dóbr kapitałowych. Jest on abstrakcyjnym pojęciem i narzędziem rachunku ekonomicznego. Ekonomiści tej szkoły podkreślają znaczenie kalkulacji pieniężnej w działaniach przedsiębiorców. Pokazałem też rozróżnienie między pojęciami kapitał i dobra kapitałowe. Te ostatnie to dobra fizyczne wykorzystywane na każdym etapie konkretnego procesu wytwarzania.

W artykule tym wskazałem różnice między teorią kapitału szkoły austriackiej a ujęciem neoklasycznym, które obowiązuje do dzisiaj w głównym nurcie ekonomii (zob. Ciborowski, 2015). Dla szkoły austriackiej kapitał jest przede wszystkim zasobem heterogenicznym oraz zmiennym w czasie. Natomiast dla ekonomistów neoklasycznych kapitał jest homogenicznym i wiecznotrwałym funduszem wartości. Są to, więc krańcowo odmienne teorie.

Teoria kapitału Böhm-Bawerka wykorzystuje podział dóbr dokonany przez Mengera (1871). Dobra występujące w gospodarce Menger podzielił na dobra niższego rzędu (konsumpcyjne) oraz wyższego rzędu (kapitałowe), które służą do produkcji dóbr niższego rzędu. Dobra kapitałowe (pośrednie) nie są jednolite. Różnią się oddaleniem od dobra konsumpcyjnego (finalnego). Występują, więc dobra kapitałowe bardziej (np. stal, maszyny) i mniej (np. półprodukty) oddalone od produktu finalnego w procesie jego wytwarzania. Tworzą czasową strukturę produkcji. Struktura ta przedstawia trwający w czasie proces produkcyjny, czyli etapy wytwórcze ułożone w porządku zgodnym z technicznym procesem wytwarzania i sprzedaży dobra konsumpcyjnego. Struktura produkcji jest w ostateczności efektem decyzji konsumentów odnośnie spożycia i oszczędności. Ekonomiści szkoły austriackiej szczególnie podkreślają, iż w analizie wahań cyklicznych należy uwzględniać kontekst czasowy oraz odejść od posługiwania się danymi mocno zagregowanymi. Taki podział dóbr różni ich od przedstawicieli głównego nurtu, którzy wymieniają tylko dobra konsumpcyjne i inwestycyjne.

Uzyskane efekty w postaci ilości, jakości i zróżnicowania dóbr konsumpcyjnych zależą od istniejącej struktury produkcji. Używanie prostej metody, czyli małej liczby etapów po-

średnich, prowadzi do niskich efektów finalnych. Trwa jednak krótko. Natomiast zastosowanie skomplikowanej metody, czyli z dużą liczbą etapów pośrednich, prowadzi do wyższych rezultatów. Oznacza także wydłużenie czasu produkcji i tym samym czasu oczekiwania na wyższą konsumpcję. W publikacji *Cykl koniunkturalny...* omówiłem także znaczenie dobrowolnych oszczędności, które poprzez wzrost inwestycji, prowadzą do powiększenia kapitału i dłuższego oczekiwania na większą konsumpcję. Dobrowolne oszczędności nie tworzą wahań cyklicznych.

Główne i szczegółowe przyczyny oraz przebieg procesów w poszczególnych fazach cyklu koniunkturalnego według teorii szkoły austriackiej scharakteryzowałem w zasadniczej części przytaczanego artykułu. Reprezentanci tej szkoły uważają, że cykl jest skutkiem przede wszystkim zmian polityki pieniężnej prowadzonej w istniejącym systemie pieniężno-bankowym. System ten oparty jest na pieniądzu fiducyjnym i rezerwie cząstkowej. Tradycyjne ujęcie Misesa (1912), ale też obecnie dominujące wśród ekonomistów szkoły austriackiej, wskazuje, że faza wzrostowa rozpoczyna się od spadku stopy procentowej banku centralnego poniżej stopy równowagi. Stopa ta ustalana jest na wolnym rynku przez jednostki gospodarujące. Przy braku ingerencji banku centralnego zapewnia ona równowagę pomiędzy dobrowolnymi oszczędnościami i inwestycjami.

Rozwój teorii stopy procentowej szkoły austriackiej omówiłem oraz skonfrontowałem ją z głównymi koncepcjami szkoły neoklasycznej w publikacji *The Austrian and Neoclassical Theory of the Interest Rate*. Teoria czystej stopy procentowej szkoły austriackiej opiera się na temporalnej teorii Böhm-Bawerka (1889). Według tego uczonego źródłem procentu jest subiektywna preferencja czasowa odnośnie posiadania dóbr. Dla ludzi dobra terażniejsze są bardziej cenne niż te same dobra w przyszłości. Ta różnica to *agio*, które zależy od przyczyn ekonomicznych, psychologicznych i technicznych. W artykule uwypukliłem i omówiłem obiektywne elementy teorii Böhm-Bawerka, które są sprzeczne z subiektywizmem szkoły austriackiej: wykorzystanie produktywności krańcowej kapitału ze szczególnym uwzględnieniem czasu oraz posługiwanie się przeciętnym okresem produkcji w gospodarce. Współczesna teoria stopy procentowej szkoły austriackiej opiera się tylko na subiektywnych czynnikach po stronie pożyczkobiorców i pożyczkodawców. Stopa procentowa jest ceną ustalaną na wolnym rynku przez kupujących (pożyczkobiorcy) i sprzedających (pożyczkodawcy) dobra terażniejsze w zamian za dobra w przyszłości (Rothbard, 2007). Koordynuje ona decyzje producentów i konsumentów.

Ekonomiści szkoły austriackiej krytykują neoklasyczne wyjaśnienia stopy procentowej, które opiera się na obiektywnej krańcowej produktywności kapitału. W wymienionej pu-

blikacji omówiłem teorie i poglądy: Marshalla, Fishera, Wicksella (podobieństwo tutaj z neoklasykami) oraz Knighta. Wskazałem, że pomimo istniejących różnic szczegółowych, neoklasycy utożsamiają stopę procentową z wewnętrzną stopę dyskontową, przy której porównują terażniejszą wartość oczekiwanych przyszłych przychodów uzyskanych z wykorzystania dóbr kapitałowych z dzisiejszą wartością kosztu zakupu i używania tych dóbr. Taki koszt opiera się na wartościach historycznych. Jest on też z góry określony i statyczny w czasie.

W artykułach wskazanych w cyklu publikacji powiązanych tematycznie duży nacisk kładłem na określanie charakteru polityki pieniężnej poprzez zmiany podaży pieniądza. Jest to ujęcie mniej popularne w szkole austriackiej, ale zgodne ze stanowiskiem niektórych ekonomistów tej szkoły (np. Hülsmann, 2011) i dla mnie bardziej przekonujące. Dlatego uważam, że zmiany podaży pieniądza są główną przyczyną zmian struktury produkcji i cen w cyklu, zaś stopa procentowa jest tylko przyczyną zmian ilości pieniądza. Jest to hierarchia odwrotna od stosowanej przez współczesne banki centralne, gdzie dominuje stopa procentowa.

Obniżenie stopy procentowej przez bank centralny prowadzi, dzięki przedsiębiorcom, którzy działają w warunkach niepewności, jak również konsumentom, do wzrostu wartości udzielanych kredytów. Teoria szkoły austriackiej wskazuje więc na kluczową rolę pieniądza i sektora finansowego w cyklu koniunkturalnym. Procykliczność akcji kredytowej systemu bankowego analizowana jest też przez część ekonomistów głównego nurtu. Wymieniają oni przyczyny: akcelerator finansowy, innowacje finansowe, procykliczność zmian kryteriów udzielania kredytów oraz globalizację międzybankowych rynków pieniężnych (zob. Bernanke i inni, 1999, Sławiński, 2010, Lubiński, 2012). W artykule *Cykl koniunkturalny...* omówiłem, jak według szkoły austriackiej kreacja pieniądza wpływa na zmianę struktury produkcji i cen w fazach cyklu. Udzielone kredyty nie rozkładają się w gospodarce równomiernie. Jest to tzw. *efekt Cantillona* (Cantillon, 1755, Rothbard, 2006). Zdecydowana ich większość, która nie wynika z dobrowolnych oszczędności (Hayek nazywał je *oszczędnościami wymuszonymi*), udzielana jest producentom wytwarzającym w początkowych etapach struktury produkcji na zakup dóbr kapitałowych oraz konsumentom na zakup dóbr trwałego użytku, które traktowane są jak dobra kapitałowe. Dzieje się tak, gdyż przedsiębiorcy poszerzają oraz wydłużają (pogłębiają) czasową strukturę produkcji. Poszerzanie struktury polega na wzroście produkcji na aktualnie istniejących etapach produkcji dobra konsumpcyjnego. Natomiast wydłużanie struktury produkcji polega na dodawaniu przez przedsiębiorstwa nowych, wcześniej nieistniejących, etapów w dotychczasowej strukturze produkcji dobra finalnego. Taki proces produkcyjny musi trwać w czasie i zawsze w kontekście czasu musi być analizowany. Ma to wielkie konsekwencje dla przebiegu cyklu koniunkturalnego.

Ekspansja kredytowa banków prowadzi do tego, że przedsiębiorcy, którzy mają do wyboru projekty inwestycyjne o różnym czasie trwania, rozszerzają swoją działalność w oparciu w zniekształcone informacje. Nowe, większe środki pieniężne zachęcają do realizacji większych inwestycji, które nie powstałyby przy dobrowolnych oszczędnościach. Zdeformowane kalkulacje pieniężne przedsiębiorców skłaniają ich do błędnego inwestowania w rozbudowanie struktury produkcji.

W wymienionej publikacji przeanalizowałem także wpływ nowych kredytów na tempo zmiany wielkości produkcji i cen na poszczególnych etapach. Tempo to jest nierównomierne. Wzrost produkcji i cen jest proporcjonalny do stopnia oddalenia etapów od konsumenta. Najbardziej dynamicznie rosną produkcja i ceny na etapach początkowych, czyli znajdujących się najdalej od konsumenta. Natomiast na etapach końcowych wzrost jest niższy. Dla szkoły austriackiej kluczowe są zmiany względne. Dlatego podkreśla, że produkcja i ceny dóbr kapitałowych rosną w stosunku do produkcji i cen artykułów konsumpcyjnych.

Ekspansywna polityka monetarna wydłuża czasową strukturę produkcji. Jednak nie wydłuża czasowej struktury konsumpcji. Dlatego w końcowej części fazy wzrostowej, czyli w okresie boomu, tempo wzrostu cen na różnych etapach struktury produkcji ulega odwróceniu. Teraz ceny towarów konsumpcyjnych wzrastają szybciej niż ceny dóbr pośrednich. Jest to spowodowane trzema jednocześnie działającymi czynnikami: 1) wzrostem bieżących i oczekiwanych dochodów właścicieli pracy i ziemi; 2) okresowym zmniejszeniem tempa produkcji nowych dóbr konsumpcyjnych; 3) wzrostem rachunkowych zysków przedsiębiorstw na początkowych etapach wytwarzania, których część wydawana jest na konsumpcję. Wyższa dynamika cen dóbr konsumpcyjnych niż kapitałowych powoduje wyższą rentowność podmiotów wytwarzających bliżej konsumenta niż na etapach znacznie od niego oddalonych. Przedsiębiorcy zaczynają więc produkować więcej dóbr konsumpcyjnych, rezygnując z wytwarzania dóbr pośrednich. Zmniejszenie popytu na dobra kapitałowe wzmacniane jest: 1) wzrostem stopy procentowej; 2) większą zyskownością zatrudniania pracowników w stosunku do nabywania dóbr kapitałowych (tzw. *sytuacja Hayeka*); 3) pojawieniem się strat księgowych w podmiotach produkujących na początkowych etapach.

Wymienione procesy prowadzą do rozpoczęcia fazy spadkowej. Jej zasadniczą przyczyną jest sztuczne wydłużanie czasowej struktury produkcji, a więc i czasu wytwarzania dóbr finalnych, w fazie wzrostowej w oderwaniu od dotychczasowej struktury konsumpcji. Ludzie nie chcą dłużej czekać na dobra konsumpcyjne, których produkcja jeszcze nie została ukończona (Skousen, 1990). W fazie dekoniunktury dochodzi do skracania (spłykania) czasowej struktury produkcji. Polega to na likwidacji części etapów struktury produkcji dóbr

konsumpcyjnych. Wraz ze skracaniem struktury produkcji w gospodarce dochodzi również do jej zwięzania, czyli spadku produkcji na etapach, które pozostały. Nierentowne inwestycje są likwidowane. W fazie spadkowej produkcja i ceny zmieniają się odwrotnie niż w fazie wzrostowej. W stosunku do dóbr konsumpcyjnych najsilniej spadają produkcja i ceny dóbr znajdujących się na początkowych etapach struktury produkcji. Natomiast dynamika produkcji i cen samych dóbr finalnych jest najmniejsza. Dla ekonomistów szkoły austriackiej brak koordynacji w czasie struktury produkcji i struktury konsumpcji, która wynika z kalkulacji opartych na błędnych informacjach, jest bezpośrednią przyczyną kryzysów.

W ostatniej części artykułu *Cykl koniunkturalny...* zaprezentowałem stanowisko szkoły austriackiej dotyczące polityki gospodarczej, a w szczególności w czasie kryzysu. Szkoła ta wskazuje, że dobra polityka powinna wzmacniać wolny rynek i wspierać oszczędzanie.

W wymienionej publikacji starałem się pokazać, że teoria cyklu koniunkturalnego szkoły austriackiej jest dobrą alternatywą dla teorii szkół ekonomicznych głównego nurtu w analizie i wyjaśnianiu procesów zachodzących w poszczególnych fazach cyklu. Odnosi się więc do aktualnych problemów gospodarczych. Starałem się uwypuklić, że teoria cyklu szkoły austriackiej jest oparta na realistycznej teorii kapitału, która tłumaczy faktyczny techniczny proces produkcji dobra konsumpcyjnego. Opiera się na rynkowym mechanizmie systemu cenowego. Łączy zmiany zachodzące w całej gospodarce z zachowaniami jednostek, czyli wiąże relacje mikro- i makroekonomiczne. Scala procesy zachodzące w sektorze finansowym i realnym. Integruje popytowe i podażowe czynniki wpływające na zmiany w gospodarce. Wyjaśnia rolę oszczędności w procesach gospodarczych. Podkreśla znaczenie przedsiębiorców, którzy jako kreatywne jednostki działają w warunkach niepewności, subiektywnie kalkulują w kategoriach pieniężnych oraz dążą do osiągnięcia zysku.

4.3.3. Produkcja w cyklu koniunkturalnym w Polsce

W publikacjach *Produkcja we wzrostowej fazie cyklu koniunkturalnego w Polsce* oraz *Produkcja w spadkowej fazie cyklu koniunkturalnego w Polsce* poddałem empirycznemu sprawdzeniu tezy teorii szkoły austriackiej dotyczące wpływu polityki pieniężnej na zmiany produkcji w fazach cyklu koniunkturalnego na przykładzie polskiej gospodarki. Cel ten zrealizowałem weryfikując cztery hipotezy (po dwie dla każdej z faz: wzrostowej i spadkowej), które dotyczyły: 1) wydłużania i skracania struktury produkcji; oraz 2) występowania względnych różnic w zmianach produkcji branż różnie oddalonych od konsumenta.

Metody badawcze wykorzystane w analizie empirycznej przeprowadzonej w tych artykułach są zasadniczo zgodne z metodologicznym stanowiskiem szkoły austriackiej, które omówiłem w publikacji *The Methodology of the Austrian School of Economics*. Weryfikując empirycznie postawione hipotezy zastosowałem logikę werbalną oraz metodę porównawczą, którą wykorzystałem przy analizie dynamiki i zmienności badanych wielkości. Metody te nie ingerują w analizowane dane oraz nie wymagają stosowania nierealistycznych założeń.

Przed analizą danych bezpośrednio związaną z weryfikacją hipotez scharakteryzowałem politykę pieniężną Narodowego Banku Polskiego, przedstawiając stopień realizacji celu inflacyjnego oraz zmiany stopy referencyjnej i agregatów monetarnych. Wyzaczyłem czasowe ramy faz wzrostowych i spadkowych w Polsce w latach 2002-2009 oraz zidentyfikowałem związek między zmianami w polityce NBP i fazami cyklu.

W literaturze wymienia się cykle klasyczne i współczesne. W obu publikacjach wykorzystałem koncepcję cyklu współczesnego. Ujęcie to opiera się na przyspieszeniach i spowolnieniach wzrostu aktywności gospodarczej. Taki cykl nazywany jest cyklem wzrostowym. Składa się z dwóch faz: relatywnie wysokiej oraz niskiej stopy wzrostu gospodarczego (Barczyk, 2000-2001, Lubiński, 2004, Barczyk i inni, 2006, Drozdowicz-Bieć, 2012). Fazy cyklu koniunkturalnego w Polsce wyznaczyłem na podstawie danych pierwotnych dotyczących tempa wzrostu realnego produktu krajowego brutto. Jest to jedna z metod określania faz cyklu (Anas i Ferrara, 2004). Porównałem roczną dynamikę PKB z trendem jego wzrostu. Na podstawie tej metody wyznaczyłem w Polsce w latach 2002-2009 dwie pełne fazy wzrostowe: III kwartał 2002 - III kwartał 2004 i III kwartał 2005 - II kwartał 2008 oraz dwie pełne fazy spadkowe: IV kwartał 2004 - II kwartał 2005 i III kwartał 2008 - III kwartał 2009. Podobne fazy wyznaczyli ekonomiści NBP (zob. Gradzewicz i inni, 2010).

Zgodnie z teorią cyklu koniunkturalnego szkoły austriackiej wahania produkcji są skutkiem przede wszystkim zmian w polityce banku centralnego. W obu artykułach określiłem przyczynowo-skutkowy związek między zmianami stopy referencyjnej NBP i zmianami PKB w polskiej gospodarce. Wykorzystując dane statystyczne i kierując się metodą dedukcji wskazałem, iż obniżki stopy referencyjnej Narodowego Banku Polskiego wyprzedzały każdą wzrostową fazę cyklu, a podwyżki tej stopy wyprzedzały każdą fazę spadkową. Ustaliłem też, że w zasadniczej części fazy wzrostowej, rosło lub pozostawało na dotychczasowym poziomie tempo przyrostu agregatu M1. Natomiast przed i w trakcie fazy spadkowej dynamika agregatu M1 malała.

Wydłużanie i skracanie struktury produkcji było jednym z problemów analizowanych przeze mnie w obu artykułach *Produkcja...*. Zmiany w strukturze produkcji następują stop-

niowo. Są procesem technicznym, który ma skutek ekonomiczny. Zmiany techniczne dotyczące produktów i nowych sposobów wytwarzania w całej branży są albo niemożliwe do uchwycenia przez dostępną informację statystyczną, albo ta informacja jest bardzo ogólna. Dane statystyczne gromadzone w ramach metodologii ekonomii głównego nurtu są nieadekwatne dla potrzeb teorii szkoły austriackiej, która posługuje się danymi niezagregowanymi i etapami produkcji. Jest to największa trudność w badaniu gospodarki przy wykorzystaniu teorii tej szkoły. Mając to na uwadze, w obu publikacjach zastosowałem dostępne wskaźniki, które świadczą o zmianach w długości struktury produkcji. Były to: zmiana udziału zużycia pośredniego i wartości dodanej brutto w produkcji globalnej, nakłady przedsiębiorstw na innowacje, liczba mieszkań, których budowę rozpoczęto oraz zmiana zapasów trzech półproduktów: blach stalowych, płyt wiórowych i masy celulozowej.

W artykule *Produkcja we wzrostowej fazie...* na podstawie danych empirycznych pozytywnie zweryfikowałem hipotezę, która brzmi: „*ekspansywna polityka pieniężna powoduje wydłużanie produkcji, czyli zwiększanie czasu wytwarzania dóbr konsumpcyjnych*”. O wydłużaniu się struktury produkcji w fazach wzrostowych w latach 2002-2004 i 2005-2008 świadczą: 1) dodatnie i wysokie procentowe roczne przyrosty udziału zużycia pośredniego w produkcji globalnej oraz wysokie roczne spadki udziału wartości dodanej brutto w produkcji globalnej; 2) wzrost nakładów przedsiębiorstw na innowacje związane m. in. z pracami badawczymi i rozwojowymi; 3) rosnąca liczba, a do pewnego momentu rosnąca roczna dynamika przyrostów liczby mieszkań, których budowę rozpoczęto; 4) wzrost zapasów dwóch spośród trzech analizowanych półproduktów: blach stalowych oraz płyt wiórowych.

W publikacji *Produkcja w spadkowej fazie...* również pozytywnie zweryfikowałem hipotezę „*restrykcyjna polityka pieniężna powoduje skracanie struktury produkcji, czyli zmniejszanie czasu wytwarzania dóbr konsumpcyjnych*”. Za takimi zmianami w strukturze produkcji w fazach spadkowych przemawiają: 1) ujemna roczna dynamika relacji zużycia pośredniego do produkcji globalnej w okresie dekonjunkury 2008-2009; 2) redukcja nakładów przedsiębiorstw na innowacje, a szczególnie na badania i rozwój; 3) zmniejszanie się liczby mieszkań, których budowę rozpoczęto oraz wydanych pozwoleń na budowę; 4) spadek zapasów trzech analizowanych półproduktów.

Zmiany w polityce pieniężnej prowadzą nie tylko do zmian w długości struktury produkcji, ale także do zmian jej szerokości. W etapach istniejącej struktury produkcja dóbr kapitałowych zmienia się bardziej dynamicznie niż produkcja artykułów konsumpcyjnych. Takie stanowisko szkoły austriackiej jest zgodne z jednym ze *stylizowanych faktów* mówiącym, że inwestycje w cyklu są o wiele bardziej zmienne niż konsumpcja (Abel i Bernanke, 1992). W

obu publikacjach dokonałem weryfikacji hipotez dotyczących poszerzania i zwężania się struktury produkcji. W przeprowadzonej analizie wykorzystałem czasową strukturę produkcji w czterech ujęciach, które były coraz bardziej szczegółowe. Każde ujęcie pokazuje różne etapy w technicznej strukturze produkcji, a więc od etapu najwcześniejszego aż do etapu znajdującego się najbliżej konsumenta. Pierwsze ujęcie to: 1) nakłady brutto na środki trwałe (lub akumulacja brutto); 2) produkcja sprzedana przemysłu; 3) produkt krajowy brutto; 4) spożycie indywidualne. Drugie ujęcie to produkcja dóbr: 1) inwestycyjnych; 2) zaopatrzeniowych; 3) trwałych konsumpcyjnych; 4) nietrwałych konsumpcyjnych. Trzecie ujęcie zawiera wytwarzanie: 1) metali; 2) maszyn i urządzeń; 3) mebli; 4) produktów wydawniczych; 5) artykułów spożywczych. Natomiast ostatnie ujęcie to podział na sprzedaż hurtową i detaliczną.

W opracowaniu *Produkcja we wzrostowej fazie...* przeprowadzona przeze mnie analiza pozwoliła potwierdzić hipotezę mówiącą, że *„obniżki stóp procentowych prowadzą do powstania względnych różnic we wzroście produkcji branż wytwarzających dobra w różnych czasowych odległościach od konsumenta. Różnice w odległościach wynikają z technicznych etapów produkcji dobra konsumpcyjnego”*. W polskiej gospodarce w fazach wzrostowych produkcja rosła szybciej w branżach znajdujących się na początkowych etapach struktury produkcji niż w branżach będących bliżej konsumenta. Świadczą o tym: 1) szybszy wzrost nakładów brutto na środki trwałe i produkcji sprzedanej przemysłu niż spożycia indywidualnego; 2) większe tempo przyrostu wytwarzania trwałych dóbr konsumpcyjnych i inwestycyjnych niż zaopatrzeniowych i nietrwałych dóbr konsumpcyjnych; 3) większy wzrost produkcji maszyn i urządzeń oraz większa zmienność produkcji metali niż wzrost i zmienność branż wytwarzających artykuły spożywcze i wydawnicze.

Hipotezę sformułowaną: *„podwyżki stóp procentowych prowadzą do powstania względnych różnic w spadku produkcji branż wytwarzających dobra w różnych odległościach od konsumenta”*, również zweryfikowałem ogólnie pozytywnie w publikacji *Produkcja w spadkowej fazie...* Przeprowadzone badania wykazały, że w spadkowych fazach cyklu koniunkturalnego w Polsce, szczególnie w okresie 2008-2009, struktura produkcji uległa zwężeniu. Przemawiają za tym: 1) najsilniejszy spadek akumulacji brutto, natomiast wzrost spożycia indywidualnego (faza 2008-2009); 2) zmniejszenie się produkcji dóbr inwestycyjnych, zaś zwiększenie wytwarzania nietrwałych dóbr konsumpcyjnych (faza 2008-2009); 3) największy spadek produkcji metali (silny spadek produkcji maszyn i urządzeń wystąpił dopiero w 2009 r.), przy wzroście, chociaż niskim, wytwarzania dóbr spożywczych i wydawniczych; 4) spadek sprzedaży hurtowej, zaś wzrost sprzedaży detalicznej.

Przeprowadzone w obu artykułach badania świadczą o wpływie zmian polityki pieniężnej na zmiany w długości i szerokości struktury produkcji. Jest ona oparta o czasową i heterogeniczną teorię kapitału szkoły austriackiej. Analiza jest bardziej dokładna, niż dokonywana w oparciu o standardowe podejście głównego nurtu, gdyż opiera na danych, które są w mniejszym stopniu zagregowane. Uzyskane informacje mogą być przydatne dla decydentów prowadzących politykę gospodarczą. Z punktu widzenia ekonomii głównego nurtu dynamiczny wzrost produkcji dóbr kapitałowych w fazie wzrostowej – niezależnie od przyczyn – jest pozytywnym zjawiskiem. Jednak według ekonomistów szkoły austriackiej powinien niepokoić naukowców i władze, gdyż finansowany jest bez większych dobrowolnych oszczędności. Jest oparty o błędne informacje. Ten wzrost będzie skutkował powstaniem kryzysu. Głównym problemem, tak finansowanego wzrostu, jest fizyczny nadmiar produkcji dóbr inwestycyjnych w stosunku do popytu konsumentów w danym czasie. Tego problemu nie da się rozwiązać pieniężnie. W okresie kryzysu największy spadek produkcji, dochodów i zatrudnienia odczują przedsiębiorstwa wytwarzające na początkowych etapach struktury produkcji.

4.3.4. Struktura cen w cyklu koniunkturalnym w Polsce

Cena to kluczowa kategoria w rynkowym systemie ekonomicznym. Ceny są wynikiem zmian zachodzących po stronie popytu i podaży. Jednocześnie są podstawowymi informacjami, które wpływają na zachowania przedsiębiorstw i konsumentów. Problem zmian cen w fazach cyklu koniunkturalnego teoretycznie i empirycznie przeanalizowałem w publikacjach *Struktura cen w polskim cyklu gospodarczym. Faza wzrostu* oraz *Struktura cen w polskim cyklu gospodarczym. Faza spadku*. W tych opracowaniach dokonałem weryfikacji hipotez wynikających z teorii szkoły austriackiej. Dotyczą one wpływu polityki pieniężnej na zmianę struktury cen w poszczególnych fazach cyklu koniunkturalnego.

Wykorzystane metody badawcze, czyli dedukcja oraz metoda porównań wskaźników cen, są konsekwentnie takie same jak w obu publikacjach *Produkcja...*, a więc są zgodne z metodologicznym stanowiskiem szkoły austriackiej.

Analizę zmian w strukturze cen w polskiej gospodarce przeprowadziłem w latach 2000-2011. Wykorzystując teorię cyklu wzrostowego oraz tempo wzrostu produktu krajowego brutto wyznaczyłem wzrostowe i spadkowe fazy cyklu. Fazy wzrostowe to: III kwartał 2002 - III kwartał 2004, III kwartał 2005 - II kwartał 2008, IV kwartał 2009 - IV kwartał 2011 (w momencie ukończenia artykułu nie była ona jeszcze zakończona). W badaniu wykorzystałem też okres *boomu* fazy wzrostowej lat 2005-2008. Ustaliłem, iż okres *boomu* trwał od II

kwartału 2007 do II kwartału 2008. Natomiast fazy spadkowe to: III kwartał 2000 - II kwartał 2002, IV kwartał 2004 - II kwartał 2005, III kwartał 2008 - III kwartału 2009.

W obu publikacjach *Struktura cen...* prowadząc badania wpływu zmian polityki Narodowego Banku Polskiego na zmiany cen w różnych sektorach gospodarki wykorzystałem czasową strukturę produkcji w dwóch ujęciach. Pierwsze ujęcie opiera się na kategoriach najbardziej ogólnych: 1) nakłady inwestycyjne; 2) produkcja sprzedana przemysłu; 3) konsumpcja gospodarstw domowych. Drugie ujęcie składa się z bardziej szczegółowych kategorii, które reprezentują etapy produkcji różnie oddalone od konsumenta: 1) wydobywane surowce; 2) metale; 3) maszyny i urządzenia; 4) dobra zaopatrzeniowe; 5) artykuły spożywcze.

W pierwszej części artykułu *Struktura cen w polskim cyklu gospodarczym. Faza wzrostu* omówiłem teorię szkoły austriackiej dotyczącą cen w okresie wzrostowym cyklu oraz przeprowadziłem krytykę ilościowej teorii pieniądza. Postawiłem następujące zarzuty wobec tej ostatniej teorii: posługiwanie się teorią homogenicznego, bezczasowego kapitału, analizowanie proporcjonalnego wzrostu cen wszystkich dóbr i usług, problemy związane z pojęciem „szybkość obiegu pieniądza” oraz pomijanie *efektu Cantillona*.

Analiza danych empirycznych przeprowadzona w zasadniczej części tej publikacji pozwoliła pozytywnie, choć nie we wszystkich aspektach, zweryfikować przyjętą hipotezę mówiącą, że „*ekspansywna polityka pieniężna, której początkowym skutkiem jest wzrost podaży pieniądza, wpływa na zmianę struktury cen w gospodarce. We wzrostowej fazie cyklu ceny dóbr wytwarzanych w sektorach najbardziej oddalonych od konsumenta, wzrastają w stosunku do cen towarów konsumpcyjnych*”. Za taką oceną świadczą: 1) szybszy, w fazie ekspansji lat 2002-2004 i 2009-2011, wzrost cen produkcji sprzedanej przemysłu niż wzrost cen dóbr konsumpcyjnych; 2) najwyższy indeks cen nakładów inwestycyjnych, zaś najniższy towarów konsumpcyjnych w fazie lat 2005-2008, po wyeliminowaniu okresu *boomu*; 3) względny wzrost cen dóbr konsumpcyjnych w stosunku do wzrostu cen dóbr inwestycyjnych oraz cen produkcji sprzedanej przemysłu w okresie *boomu*; 4) kilkakrotnie szybszy wzrost cen surowców niż cen artykułów spożywczych w każdej fazie wzrostowej; 5) bardziej dynamiczny przyrost cen metali oraz dóbr zaopatrzeniowych (w fazie bez *boomu*) niż cen produktów spożywczych.

Badania wykazały również, że część obserwacji nie potwierdziła postawionej w artykule hipotezy. Niezgodne z przyjętą hipotezą były następujące wyniki: 1) najmniejsze, w każdej pełnej fazie wzrostu, zmiany cen nakładów inwestycyjnych; 2) względny w stosunku do cen artykułów spożywczych i/lub absolutny spadek cen maszyn i urządzeń. W artykule wskazałem przyczyny tego, że niekiedy rzeczywistość gospodarcza odbiega od przewidywań teo-

retycznych. Ekspansywna polityka pieniężna jest głównym, ale nie jedynym czynnikiem, wpływającym na ceny w poszczególnych sektorach. W Polsce w latach 2002-2011 takimi czynnikami były: postęp techniczny, liberalizacja handlu zagranicznego skutkująca wzrostem konkurencji, wstąpienie Polski do Unii Europejskiej oraz sytuacja na rynkach światowych.

Opracowanie *Struktura cen w polskim cyklu gospodarczym. Faza spadku* miało na celu weryfikację hipotezy brzmiącej: „w spadkowej fazie cyklu koniunkturalnego, ceny dóbr wytwarzanych w sektorach najbardziej oddalonych od konsumenta spadają w stosunku do cen towarów konsumpcyjnych. Dynamika cen jest wprost proporcjonalna do odległości poszczególnych etapów czasowej struktury produkcji od dobra finalnego”. Przeprowadzona analiza nie pozwoliła jednoznacznie pozytywnie zweryfikować postawionej hipotezy. Zmiany, które ją potwierdzają to: 1) względny spadek cen nakładów inwestycyjnych w stosunku do cen dóbr konsumpcyjnych w fazach spadkowych lat 2000-2002 i 2004-2005; 2) najniższe, w każdym okresie dekonunktury, średnioroczne wzrosty cen nakładów inwestycyjnych; 3) największe absolutne i względne spadki cen metali we wszystkich fazach spadkowych cyklu; 4) dynamiczne spadki w ujęciu absolutnym cen wielu surowców w okresie dekonunktury lat 2008-2009.

Natomiast sprzeczne z postawianą hipotezą są następujące wyniki: 1) odwrotna, niż mówi teoria szkoły austriackiej, struktura dynamiki cen nakładów inwestycyjnych, produkcji sprzedanej przemysłu oraz dóbr i usług konsumpcyjnych w fazie spadkowej lat 2008-2009; 2) najbardziej dynamiczne absolutne i względne wzrosty ceny surowców; 3) względny wzrost cen maszyn i urządzeń w stosunku do cen artykułów spożywczych w spadkowych fazach lat 2004-2005 oraz 2008-2009. Wyniki te świadczą o skomplikowanym procesie kształtowania się cen w gospodarce, na który wpływa wiele czynników. W opracowaniu, tak samo jak w artykule dotyczącym struktury cen w fazie wzrostowej, zaproponowałem wytłumaczenia występowania niezgodności faktycznych zmian cen z teorią szkoły austriackiej.

4.3.5. Niska inflacja jako cel banku centralnego

Badania i rozważania dotyczące zmian cen w cyklu koniunkturalnym, którego główną przyczyną jest polityka pieniężna, podsumowałem i uogólniłem w publikacji *Stabilność cen – właściwy cel polityki monetarnej?* Porównałem stanowiska ekonomistów głównego nurtu i szkoły austriackiej odnośnie stabilności cen jako celu finalnego polityki monetarnej. Rozwinałem problem skutków dla rozwoju gospodarczego prowadzenia takiej polityki pieniężnej, która ma trwale stabilizować inflację na niskim poziomie. Jest to zagadnienie bardzo aktual-

ne, gdyż współcześnie większość banków centralnych krajów rozwiniętych, w tym NBP, taki cel realizuje.

W pierwszej części artykułu wskazałem, że obecnie szkoły głównego nurtu ekonomii zgadzają się, iż długookresowym celem finalnym polityki monetarnej powinna być niska inflacja (2-3% rocznie) (Woodford, 2003). Twierdzą, że przy takim wzroście cen korzyści dla całej gospodarki są większe niż koszty. Następnie omówiłem te koszty. Wskazałem również, że wysoka stopa inflacji pociąga ze sobą także koszty jej ograniczania w postaci spadku produkcji i zatrudnienia. Według ekonomistów szkół głównego nurtu także inflacja na poziomie zero szkodzi gospodarce (Akerlof i inni, 1996, Wojtyna, 2004, Billi i Khan, 2008). Przeciwno zerowemu poziomowi inflacji wysuwają następujące argumenty: 1) niska inflacja zwiększa elastyczność płac realnych; 2) *efekt Summersa*; 3) miernik CPI najczęściej zawyża rzeczywisty wzrost cen; oraz 4) *Efekt Balassy-Samuelsona* (Błaszczuk, 2010). Neutralność pieniądza w długim okresie akceptują wszystkie szkoły głównego nurtu (McCandless i Weber, 1995). Jednak znacząco różnią się w odniesieniu do krótkiego okresu. W artykule omówiłem stanowiska monetarystów, nowych klasyków i nowych keynesistów.

W drugiej części artykułu *Stabilność cen...* starałem się wykazać w oparciu o teorię szkoły austriackiej, iż przyjęcie niskiej stopy inflacji za cel główny banku centralnego jest dyskusyjne. Polityka monetarna nakierowana na realizację takiego celu tworzy wahania cykliczne i w ostateczności prowadzi do kryzysu i braku stabilności gospodarczej. Zwiększone inwestycje, które wynikają z wyższych dobrowolnych oszczędności, poprzez postęp techniczny i wzrost poziomu wiedzy i umiejętności, powodują wydłużenie czasowej struktury produkcji i wzrost produktywności czynników produkcji. Dlatego naturalną konsekwencją rozwoju gospodarczego jest deflacja. Jest to proces odwrotny do inflacji. Bank centralny, chcąc przeciwdziałać deflacji, zmuszony jest do prowadzenia ekspansywnej polityki pieniężnej. Skutkiem tego jest silny wzrost produkcji i cen dóbr kapitałowych oraz umiarkowany wzrost cen dóbr konsumpcyjnych. Sztuczne wydłużanie struktury produkcji w końcu musi skończyć się załamaniem w gospodarce. Dzieje się to najczęściej przy niskiej inflacji.

Wykorzystanie teorii kapitału i cyklu koniunkturalnego szkoły austriackiej pozwala dobrze zrozumieć, dlaczego kryzysy ekonomiczne pojawiają się w okresach niskiej inflacji konsumenckiej. Tak było np. w USA w 2007 r. Są one zwykle zaskoczeniem dla banków centralnych i ekonomistów. Utrzymywanie się niskiego wzrostu cen dóbr konsumpcyjnych uspokaja bank centralny, ale jednocześnie wprowadza go w wielki błąd. Jest nim niedocenianie znaczenia względnego, najczęściej też silnego bezwzględnie, wzrostu produkcji i cen dóbr kapitałowych oraz trwałych dóbr konsumpcyjnych we wzrostowej fazie cyklu.

Logika procesów ekonomicznych oraz wnioski z niej płynące, które przeanalizowałem w wymienionej publikacji, mogą mieć praktyczne znaczenie dla działań banku centralnego. W obecnych warunkach systemu bankowego, czyli przy pieniądzu fiducjarnym i rezerwie cząstkowej, nie zapobiegnie on wahaniom cyklicznym, ale może podjąć działania mogące te wahania zmniejszyć. Bank centralny powinien, po pierwsze, odejść do niskiej inflacji jako celu głównego i zaakceptować deflację. Po drugie, ograniczać lub wyeliminować przyrost pieniądza rezerwowego, jako podstawy do kreacji kredytów bankowych. Po trzecie, nadać większą rangę polityce makroostrożnościowej, która przyczynia się do zmniejszenia ekspansji kredytowej banków komercyjnych. Po czwarte, przywiązywać większą wagę do zmian struktury produkcji i cen. Ważnym wyznacznikiem koniunktury są względne zmiany produkcji i cen w branżach wywarzających dobra kapitałowe oraz trwałe dobra konsumpcyjne (szczególnie na rynku budowlanym) w stosunku do dóbr i usług konsumpcyjnych. Wszystkie te działania mogą znacząco zmniejszyć ryzyko pojawienia się głębokich recesji.

4.3.6. Podsumowanie cyklu publikacji

Teoria cyklu koniunkturalnego szkoły austriackiej proponuje oryginalne wyjaśnienie przyczyn i przebiegu procesów gospodarczych w czasie wahań cyklicznych. W polskiej literaturze ekonomicznej jest ona obecna w niewielkim stopniu. Współcześnie tylko kilku polskich uczonych, takich jak Kwaśnicki (2014, 2009), Machaj (2013, 2009), Marszałek (2014, 2011), Godłowski-Legiędź (1992), przedstawia w sposób bardziej obszerny wyjaśnienie cyklicznych zmian koniunktury z punktu widzenia teorii szkoły austriackiej. W swoich artykułach starałem się prezentować poglądy tej szkoły w polskiej literaturze ekonomicznej, konfrontować je z poglądami szkół głównego nurtu ekonomii, rozwijać elementy teorii szkoły austriackiej oraz empirycznie weryfikować hipotezy tej szkoły dotyczące cyklu koniunkturalnego przy wykorzystaniu danych z polskiej gospodarki.

Przeprowadzone rozważania i analizy posłużyły do realizacji celu głównego i celów szczegółowych cyklu publikacji powiązanych tematycznie. W teoretycznej części cyklu:

- argumentowałem, że empiryczna weryfikacja hipotez jest działaniem pozytywnie wpływającym na rozwój teorii szkoły austriackiej. Wnioski z analizy danych nie są rozstrzygające, ale mogą zwracać uwagę na błędy w analizie dedukcyjnej oraz wskazywać nowe aspekty i obszary badań rzeczywistych procesów gospodarczych. Umieściłem więc siebie w stosunkowo nielicznym nurcie empirycznym szkoły austriackiej,

- podkreślałem znaczenie teorii kapitału Böhm-Bawerka w wyjaśnianiu procesów rozwoju gospodarczego i wahań cyklicznych oraz konfrontowałem ją z ujęciem głównego nurtu ekonomii,
- uwypukliłem obiektywne elementy teorii stopy procentowej Böhm-Bawerka, porównałem ją z poglądami ekonomistów neoklasycznych wskazując różnice w wyjaśnianiu przyczyn stopy procentowej,
- starałem się rozwinąć pogląd, że to zmiany w podaży pieniądza są kluczowe dla zmian struktury produkcji, chociaż w tradycyjnym ujęciu teorii cyklu koniunkturalnego szkoły austriackiej wiodącą rolę odgrywa stopa procentowa. Ma to znaczenie szczególne w obecnej sytuacji, kiedy w wielu krajach stopy procentowe banku centralnego są na poziomie zerowym lub blisko tego poziomu,
- scharakteryzowałem skutki polityki pieniężnej przy uwzględnieniu *efektu Cantillona* oraz popularyzowałem w polskiej literaturze ekonomicznej analizę obejmującą ten efekt,
- starałem się wykazać, że cel finalny banku centralnego, czyli niska inflacja, jest sporny. Nie tylko nie chroni on gospodarki przed kryzysem, ale istotnie się do niego przyczynia. Skłania bank centralny do prowadzenia zbyt łagodnej polityki pieniężnej.

Natomiast w podsumowaniu badań dokonanych w empirycznej części cyklu publikacji powiązanych tematycznie chcę wskazać, iż:

- zastosowałem pierwszy raz w polskiej literaturze ekonomicznej model cyklu koniunkturalnego Misesa-Hayeka do analizy danych empirycznych w polskiej gospodarce,
- wykorzystałem oraz pokazałem potencjalne możliwości wykorzystywania danych statystycznych gromadzonych w ramach metodologii ekonomii głównego nurtu do empirycznej weryfikacji hipotez teorii cyklu koniunkturalnego szkoły austriackiej,
- dobrałem i zastosowałem po raz pierwszy w polskiej literaturze ekonomicznej odpowiednie wskaźniki, których zmiany miały świadczyć o wpływie polityki pieniężnej na zmiany w długości struktury produkcji w polskiej gospodarce,
- stworzyłem, kompletując odpowiednie kategorie gospodarcze, schematy czasowej struktury produkcji w ujęciach bardziej ogólnych i bardziej szczegółowych. Każde ujęcie pokazuje różne etapy w technicznej strukturze produkcji, a więc od etapu najwcześniejszego aż do etapu znajdującego się najbliżej konsumenta,
- zbadałem wpływ polityki pieniężnej NBP na zmiany szerokości struktury produkcji w różnych ujęciach we wzrostowych i spadkowych fazach cyklu koniunkturalnego. W Polsce takie badanie nie było wcześniej podejmowane przez nikogo innego. Natomiast

w literaturze światowej tylko relatywnie niewielka grupa ekonomistów przedstawia swoje analizy. Należy do nich zaliczyć m. in. Wainhousea (1982), Skousena (1990), Hughesa (1997), Younga (2012), Cachanoskyego (2015). Najczęściej dotyczyły one tylko struktury produkcji, która składała się z kategorii dość mocno zagregowanych,

- pokazałem wpływ polityki monetarnej na zmiany struktury cen w poszczególnych fazach cyklu koniunkturalnego w Polsce z punktu widzenia teorii szkoły austriackiej. Również w tym przypadku takie badanie nie było wcześniej podejmowane w polskiej literaturze ekonomicznej. Na świecie tylko stosunkowo nieliczni ekonomiści szkoły austriackiej przeprowadzili empiryczne badania tego problemu. Są to m. in.: Wainhouse (1982), Butos (1993), Keeler (2001), Bismans i Mougeot (2009), Lester i Wolff (2013), Luther i Cohen (2014). Uczni Ci w swoich badaniach uwzględniali bezpośrednio ceny względne, jak również zmiany cen względnych postrzegali przez dostosowania stóp procentowych.

5. Pozostałe obszary badań naukowych

Teoretyczne podstawy mojej pracy naukowej po uzyskaniu stopnia doktora z czasem zmieniały się. Dlatego czas ten trzeba podzielić na dwa okresy. Pierwszy okres trwał do 2010 roku. Wówczas swoje badania starałem się prowadzić w oparciu o podejście zgodne z paradygmatem głównego nurtu ekonomii. Szczególnie inspirowałem się teorią szkoły monetarystycznej. Rosnący sceptycyzm wobec zbyt ścisłego ujmowania zależności ekonomicznych, przyjmowanie restrykcyjnych założeń, które w znacznym stopniu odbiegają od rzeczywistości, używanie mocno zagregowanych wielkości, a przede wszystkim przyjęcie teorii kapitału, jako homogenicznego i beczasowego zasobu sprawiły, że od 2011 roku swoją pracę naukową prowadzę w oparciu o teorię szkoły austriackiej.

Poza omówionym głównym osiągnięciem naukowym, moje zainteresowania badawcze dotyczyły również innych obszarów: ekonomii monetarnej oraz uwarunkowań rozwoju gospodarczego ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju agrobiznesu. Z szerokiego obszaru ekonomii monetarnej zajmowałem się zagadnieniami z zakresu: polityki pieniężnej oraz cen w gospodarce.

W ramach zagadnień związanych z **polityką pieniężną** opublikowałem łącznie 10 opracowań (załącznik 3, p. 3.1). Analiza przeprowadzona w najważniejszych, według mnie, opracowaniach (zaczynając od najpóźniej wydanego) dotyczyła:

- 1) wpływu polityki pieniężnej Narodowego Banku Polskiego na dynamikę oraz strukturę inwestycji w polskiej gospodarce. Wykonane badania potwierdziły teorię szkoły austriac-

kiej, iż dynamika inwestycji na początkowych etapach struktury produkcji jest największa (*Monetary Policy and Investment in the Polish Economy*, Oeconomia Copernicana, Vol. 6, Issue 3/2015, 7-22),

- 2) krytycznej analizy strategii polityki monetarnej, która opiera się na przyjęciu podaży pieniądza za cel pośredni. Opracowanie miało charakter teoretyczny. Wnioskowałem w nim, że bazowanie polityki pieniężnej na regule Friedmana także prowadzi do wahań cyklicznych (*Money Supply as a Target of the Central Bank*, Folia Oeconomica Stetinensia, Vol. 14 (22), Issue 1/2014, 116-136),
- 3) oceny skutków gospodarczych realizacji celu inflacyjnego jako dominującego celu finalnego polityki pieniężnej Narodowego Banku Polskiego z punktu widzenia teorii szkoły austriackiej. Przeprowadzona analiza wskazuje, że NBP skupiając się na niskiej inflacji prowadził politykę, która skutkowała powstawaniem kolejnych faz cyklu (*Inflacja jako cel polityki pieniężnej NBP*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 305/2013, 264-275),
- 4) wskazania czynników, od których zależy struktura udzielonych kredytów przez sektor bankowy we wzrostowej fazie cyklu koniunkturalnego oraz jak wpływa ona na brak stabilności finansowej podczas kryzysu (*Struktura kredytów a stabilność finansowa*, [w:] *Stabilność finansowa – instytucje, instrumenty, uwarunkowania*, red. A. Alińska i B. Pietrzak, SGH, Cedewu.pl, Warszawa 2012, 147-158),
- 5) teoretycznego omówienia znaczenia działań banku centralnego dla tworzenia i wspomagania takich warunków, w których następuje rozwój gospodarki. Wyciągnięte przeze mnie wnioski wynikały z analizy, która opierała się wówczas na teorii monetaryzmu (*Polityka pieniężna a konkurencyjność gospodarki*, Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu SERiA, t. X, z. 1/2008, 118-123).

W obszarze dotyczącym **cen w gospodarce** opublikowałem łącznie 9 opracowań (załącznik 3, p. 3.2). W wybranych artykułach dokonałem:

- 1) teoretycznej prezentacji poglądów szkół ekonomicznych na zagadnienie spadku cen w gospodarce. Skonfrontowałem argumenty ekonomistów głównego nurtu przeciwko deflacji z argumentami teoretyków szkoły austriackiej (*Proces deflacyjny w gospodarce*, Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa, nr 12 (791)/2015, 102-111),
- 2) oceny stopnia realizacji celu inflacyjnego Narodowego Banku Polskiego. Wskazałem główne przyczyny, które wpływały na kształtowanie się poziomu faktycznej inflacji blisko przyjętego celu lub wzrostu średniego poziomu cen, który znacznie przewyższał ten cel (*Realizacja celu inflacyjnego w Polsce*, Oeconomia Copernicana, nr 3/2013, 5-21),

- 3) zbadania bezwzględnej zmienności cen żywności i napojów bezalkoholowych w warunkach cyklu koniunkturalnego oraz względnej zmienności cen tych produktów w odniesieniu do cen w innych sektorach gospodarki (*Cykliczne wahania cen żywności w Polsce*, Roczniki Naukowe SERiA, t. XV, z. 2/2013, 132-137),
- 4) analizy kierunków zależności pomiędzy podażą pieniądza a inflacją. Starłem się odpowiedzieć na pytanie: czy w Polsce zmiany podaży pieniądza były przyczyną w sensie Grangera zmian cen, czy było odwrotnie: inflacja poprzedzała przyrost agregatów monetarnych? (*Podaż pieniądza i inflacja w Polsce. Analiza przyczynowości w sensie Grangera*, Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów SGH, Zeszyt Naukowy nr 105/2011, 9-28),
- 5) oceny wpływu zmian głównych kosztów produkcji artykułów spożywczych, czyli zmian cen skupu produktów rolnych i płac w przemyśle spożywczym, na zmiany cen tych artykułów w Polsce (*Kosztowe przyczyny zmian cen artykułów spożywczych*, Roczniki Naukowe SERiA, t. XII, z. 4/2010, 147-151).

Natomiast w obszarze **uwarunkowania rozwoju gospodarczego ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju agrobiznesu** opublikowałem łącznie 15 opracowań (załącznik 3, p. 3.3). Badania, które przeprowadziłem w wyróżnionych publikacjach obejmowały:

- 1) porównanie teorii szkoły austriackiej oraz kierunku keynesowskiego odnośnie znaczenia konsumpcji w rozwoju gospodarczym kraju (*Consumption and Economic Development*, Socialiniai Tyrimai (Social Research), No. 1(30)/2013, 16-23 (Litwa)),
- 2) ocenę zgodności struktury kredytów zaciąganych przez przedsiębiorstwa i gospodarstwa domowe w fazach cyklu koniunkturalnego z teorią szkoły austriackiej (*Struktura kredytów a wahania cykliczne w Polsce*, Zeszyty Naukowe. Ekonomia, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, nr 908/2013, 57-73),
- 3) analizę cyklicznych zmian w wytwarzaniu środków produkcji dla rolnictwa w odniesieniu do zmian produkcji artykułów spożywczych (*Changes in the Manufacture of Agricultural Means of Production in Light of the Austrian School Theory*, Roczniki Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich, t. 100, z. 4/2013, 62-73),
- 4) ocenę znaczenia trzech głównych sektorów gospodarki żywnościowej w tworzeniu wartości dodanej brutto w gospodarce narodowej (*Role of Agribusiness in Wealth Generation in Poland*, Economic Science for Rural Development, No. 21/2010, 139-144 (Łotwa)),
- 5) ustalenie wpływu zmian kursu złotego w stosunku do euro na zmiany wartości polskiego handlu towarami rolno-żywnościowymi z Unią Europejską (*The Exchange Rate and the*

Polish Trade in Agricultural and Food Commodities with the European Union, Economic Science for Rural Development, No. 18/2009, 105-110 (Łotwa)),

- 6) omówienie czynników i uwarunkowań wzrostu gospodarczego i przedsiębiorczości oraz analizę zależności między tymi kluczowymi dla poziomu życia kategoriami (*Wzrost gospodarczy a przedsiębiorczość*, Roczniki Naukowe SERiA, t. 9, z. 2/2007, 122-127).

6. Projekty naukowo-badawcze

Obecnie jestem członkiem zespołu badawczego (wspólnie z ekonomistami Instytutu Nauk Ekonomicznych Polskiej Akademii Nauk), który realizuje projekt naukowy pt. *Różnicowanie się strategii innowacji polskich przedsiębiorstw przetwórstwa przemysłowego pod wpływem zmian uwarunkowań makroekonomicznych*. Celem jego jest porównanie i analiza zróżnicowania aktywności i strategii innowacji polskich firm przemysłowych w okresie zwiększenia i osłabienia dynamiki wzrostu gospodarczego. Przeprowadzone badania mają pokazywać związki między źródłami, czynnikami i typami innowacji, które firmy stosują a ich aktywnością innowacyjną w tych okresach. Kierownikiem projektu jest Pani prof. dr hab. Anna Wziętek-Kubiak. Jest on finansowany grantem Narodowego Centrum Nauki w ramach konkursu OPUS 9.

W latach 2013-2014 brałem udział w projekcie *Podnoszenie jakości zarządzania zasobami SGGW* (Projekt nr KSI – POKL.04.01.01-00-051/11-00). Kierownikiem projektu był Pan dr inż. Witold Bekas. Byłem członkiem zespołu, który realizował zadanie 2 tego projektu pt. *Monitorowanie losów zawodowych absolwentów*. Efektami mojej pracy badawczej była ocena losów absolwentów kierunku ekonomia WNE SGGW, która dotyczyła m. in.: wybranych aspektów studiów w SGGW w kontekście realiów rynku pracy, poziomu satysfakcji ze studiów, poszerzania kompetencji zawodowych, zgodności wykonywanego zawodu z ukończonym kierunkiem studiów. Projekt był finansowany z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w ramach Poddziałania 4.1.1. *Wzmocnienie potencjału dydaktycznego Uczelni*, Priorytet IV POKL.

7. Konferencje, seminaria, debaty

W czasie mojej pracy naukowej, obok innych aktywności w tym obszarze, uczestniczyłem również w kongresach (7), konferencjach (22, w tym: 18 krajowych oraz 4 zagranicznych), seminariach (10) i debatach (8) wygłaszając referaty, biorąc udział w dyskusji, zadając

pytania oraz wysłuchując referatów i opinii. Najważniejsze spotkania naukowców-ekonomistów, w których uczestniczyłem to:

1. Konferencja *Długoterminowe oszczędzanie* (Szkoła Główna Handlowa, czerwiec 2016),
2. Konferencja *Globalne i narodowe bezpieczeństwo finansowe* (Wydział Nauk Ekonomicznych SGGW, kwiecień 2016),
3. Konferencja *Economic Science for Rural Development* (Latvia University of Agriculture, Łotwa, kwiecień 2016),
4. Seminarium *Monetary policy when households have debt: new evidence on the transmission mechanism* (Narodowy Bank Polski, maj 2016),
5. Debata *Piękna ekonomia?* (Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, luty 2016),
6. Konferencja *Strategie gospodarcze i społeczne Unii Europejskiej* (Wydział Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego, wrzesień 2015),
7. 5th International Conference of Economic Sciences (Kaposvar University, Węgry, maj 2015),
8. Konferencja *Ceny w sektorze rolno-żywnościowym i w jego otoczeniu* (Wydział Nauk Ekonomicznych SGGW, grudzień 2015),
9. Seminarium *Mechanizm transmisji polityki pieniężnej w Polsce. Co wiemy w 2015 roku?* (Narodowy Bank Polski, grudzień 2015),
10. Debata nad książką Thomasa Piketty'ego pt. *Kapitał w XXI wieku* (Polska Akademia Nauk, grudzień 2015),
11. Debata *Perspektywy rozwoju strefy euro* (Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, grudzień 2015),
12. Konferencja *25 Years of Transformation* (Szkoła Główna Handlowa, listopad 2014),
13. Konferencja *Perspektywy i wyzwania integracji europejskiej* (Wydział Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego, wrzesień 2014),
14. Konferencja *Perspectives of Economic and Monetary Integration in Crisis Time. Where is the Eurozone Heading?* (Wydział Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego, wrzesień 2013),
15. Konferencja *Formy i mechanizmy integracji ekonomicznej* (Polska Akademia Nauk, czerwiec 2013),
16. 4th International Conference of Economic Sciences, (Kaposvar University, Węgry, maj 2013),
17. Seminarium *Would it have paid to be in the eurozone?* (Narodowy Bank Polski, marzec 2013),
18. Seminarium *Business cycles in new EU member states: How and why are they different?* (Narodowy Bank Polski, marzec 2013),
19. Seminarium *Partycypacja finansowa pracowników w przedsiębiorstwach. Czy jest o czym dyskutować?* (Polska Akademia Nauk, czerwiec 2013),
20. Debata *Keynes kontra Hayek. Spór, który zdefiniował współczesną ekonomię* (Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy, luty 2013),

21. Konferencja *Gospodarka żywnościowa jako sektor gospodarki narodowej* (Wydział Nauk Ekonomicznych SGGW, grudzień 2012),
22. Konferencja *Stabilność finansowa – instytucje, instrumenty, uwarunkowania* (Szkoła Główna Handlowa, listopad 2012),
23. Seminarium *Niektóre zasady makroekonomiczne zaniechane przez politykę: konsolidacja finansów publicznych a kryzys strefy euro* (Narodowy Bank Polski, czerwiec 2012),
24. Seminarium *Zagregowana funkcja produkcji w ekonomii wzrostu gospodarczego i konwergencji* (Narodowy Bank Polski, maj 2012),
25. *Debata o stanie (teorii) ekonomii na początku XXI wieku* (Polska Akademia Nauk, wrzesień 2012),
26. XVII Kongres Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu pt. *Determinanty rozwoju agrobiznesu* (Świnoujście, wrzesień 2010),
27. Konferencja *Polityka gospodarcza a sektor rolno-żywnościowy* (Wydział Nauk Ekonomicznych SGGW, grudzień 2010),
28. Konferencja *Makroekonomia a sektor rolno-żywnościowy* (Wydział Nauk Ekonomicznych SGGW, grudzień 2009),
29. Konferencja *Economic Science for Rural Development* (Latvia University of Agriculture, Łotwa, kwiecień 2009),
30. XV Kongres Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu pt. *Konkurencyjność w agrobiznesie* (Lublin, wrzesień 2008).

8. Inna działalność naukowa

Moja aktywność w pracy naukowo-badawczej na Uczelni obejmowała i obejmuje, także inne działalności. Są one następujące:

- odbyłem dwa staże naukowe (krajowy i zagraniczny) (szczegółowe dane zawiera p. 4 *Informacji dotyczących pozostałych osiągnięć* (załącznik 4)),
- jestem promotorem pomocniczym w pracy doktorskiej mgr Michała Chmielewskiego (szczegółowe dane zawiera p. 2 *Informacji dotyczących pozostałych osiągnięć* (załącznik 4)),
- recenzowałem 3 artykuły w polskich czasopismach naukowych (Optimum. Studia Ekonomiczne, Roczniki Naukowe Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich) oraz 2 rozdziały monografii *Makroekonomia a sektor rolno-żywnościowy*, SGGW, Warszawa 2009,
- przewodniczyłem sekcjom na 4 konferencjach organizowanych przez Katedrę Ekonomii i Polityki Gospodarczej WNE SGGW,
- byłem członkiem rad naukowo-programowych konferencji organizowanych przez Katedrę Ekonomii i Polityki Gospodarczej WNE SGGW,

- jestem członkiem 2 towarzystw naukowych: Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego oraz Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu.

9. Nagrody i wyróżnienia

Po uzyskaniu stopnia doktora otrzymałem:

- Nagrodę II stopnia Jego Magnificencji Rektora SGGW za osiągnięcia naukowe (2006),
- Brązowy Medal za Długoletnią Służbę nadany przez Prezydenta RP (2011),
- Podziękowanie Prorektor SGGW za działalność organizacyjną (2006).

10. Cytowana literatura

- Akerlof G. A., Dickens W. T., Perry G. L. (1996), *The Macroeconomics of Low Inflation*, *Brooking Papers on Economic Activity*, No. 1, 1-76.
- Anas J. Ferrara L. (2004), *Detecting Cyclical Turning Points: the ABCD Approach and Two Probabilistic Indicators*, *Journal of Business Cycle Measurement and Analysis*, vol. 2004 (2), 193-225.
- Barczyk R. (2000-2001), *Metodologiczne problemy diagnozowania współczesnych wahań koniunkturalnych*, *Polityka Gospodarcza*, nr 5-6, 43-58.
- Barczyk R., Kąsek L., Lubiński M., Marczewski K. (2006), *Nowe oblicza cyklu koniunkturalnego*, PWE, Warszawa.
- Bernanke B. S., Gertler M., Gilchrist S. (1999), *The Financial Accelerator in a Quantitative Business Cycle Framework*, (w:) *Handbook of Macroeconomics*, (red.) J. B. Taylor, M. Woodford, Nord Holland, Amsterdam.
- Bismans F., Mougeot C. (2009), *Austrian Business Cycle Theory: Empirical Evidence*, *Review of Austrian Economics*, 22 (3), 241-257.
- Błaszczyk P. (2010), *Stabilność cen – sposoby definicji oraz wyzwania dla polityki pieniężnej*, *Materiały i Studia*, z. 249, NBP, Warszawa.
- Böhm-Bawerk E. von (1889), *Kapital und Kapitalzins: Zweite Abteilung: Positive Theorie des Kapitals*, *Wagnersche Universitäts-Buchhandlung*, Innsbruck.
- Butos W. N. (1993), *The Recession an Austrian Business Cycle Theory: An Empirical Perspective*, *Critical Review: A Journal of Politics and Society*, Vol. 7 (2-3), 277-306.
- Cachanosky N. (2015), *U.S. Monetary Policy's Impact on Latin America's Structure of Production (1960-2010)*, *Latin American Journal of Economics*, 51 (2), 95–116.
- Cantillon R. (1755), *Essai sur la nature du commerce en général*, Holborn-London.
- Ciborowski R. (2015), *Kapitał jako czynnik postępu technicznego – wybrane aspekty*, *Ekonomia XXI Wieku*, nr 3 (7), 9-29.
- Drozdowicz-Bieć M. (2012), *Cykle i wskaźniki koniunktury*, Poltext, Warszawa.
- Garrison R. W. (2001), *Time and Money. The Macroeconomics of Capital Structure*, Routledge, London-New York.

- Godłów-Legiędź J. (1992), *Doktryna społeczno - ekonomiczna Freidricha von Hayeka*, WN PWN, Warszawa.
- Gradzewicz M., Growiec J., Hagemeyer J., Popowski P. (2010), *Cykl koniunkturalny w Polsce – wnioski z analizy spektralnej*, Bank i Kredyt, nr 41 (5), 41-76.
- Hayek F. A. von (1929), *Geldtheorie und Konjunkturtheorie*, Hölder-Pichler-Tempsky, Wien/Leipzig.
- Hayek F. A. von (1931), *Prices and Production*, G. Routledge & Sons, London.
- Huerta de Soto J. (2009), *Pieniądz, kredyt bankowy i cykle koniunkturalne*, Instytut Ludwika von Misesa. Warszawa.
- Hughes A. M. (1997), *The Recession of 1990: An Austrian Explanation*, Review of Austrian Economics, Vol. 10 (1), 107-123.
- Hülsmann G. (2011), *The Structure of Production Reconsidered*, <http://ead.univangers.fr/~granem08/IMG/pdf/DT-GRANEM-09-34.pdf> (dostęp: 20.03.2016).
- Kaletsy A. (2010), *Capitalism 4.0. The Birth of a New Economy*, Bloomsbury, London.
- Keeler J. P. (2001), *Empirical Evidence on the Austrian Business Cycle Theory*, Review of Austrian Economics, 14 (4), 331-351.
- Kwaśnicki W. (2014), *Panika roku 1907 – kryzys finansowy 2008. Sto lat budowania kreatywnego kapitalizmu*, Ekonomia XXI Wieku, nr 2 (2), 9-33.
- Kwaśnicki W. (2009), *Czy kryzys finansowy przyczynia się do kryzysu w naukach ekonomicznych?*, Studia Ekonomiczne, nr 3-4, 239-254.
- Lester R. B., Wolff J. S. (2013), *The Empirical Relevance of the Mises-Hayek Theory of the Trade Cycle*, Review of Austrian Economics, Vol. 26 (4), 433-461.
- Lubiński M. (2004), *Analiza koniunktury i badanie rynków*, Elipsa, Warszawa.
- Lubiński M. (2012), *Wpływ akceleratora finansowego na przebieg wahań koniunkturalnych*, Prace i Materiały Instytutu Rozwoju Gospodarczego SGH, nr 88, 63-84.
- Luther W. J., Cohen M. (2014), *An Empirical Analysis of the Austrian Business Cycle Theory*, Atlantic Economic Journal, No. 42, 153-169.
- Machaj M. (2009), *Kilka wyzwań dla teorii ekonomii po kryzysie*, Studia Ekonomiczne, nr 3-4, 279-296.
- Machaj M. (2013), *Stuprocentowa rezerwa w europejskiej bankowości depozytowej: sposób na reformę systemu finansowego?*, (w:) *Wokół Traktatu Lizbońskiego: propozycje i postulaty dotyczące prawa i ekonomii Unii Europejskiej*, red. E. Kozerska, T. Scheffler, Kraków.
- Machaj, M. (2013), *Szkoła austriacka w poszukiwaniu tożsamości*, (w:) *Idee liberalne w ekonomii. 20 lat po śmierci Friedricha Augusta von Hayeka*, (red.) R. Ciborowski, R. Kargol-Wasiluk, M. Zalesko, Białystok, Wydawnictwo UwB.
- Machlup F. (1981), *Ludwig von Mises: A Scholar Who Would Not Compromise*, (w:) *Homage to Mises: The First Hundred Years: Commemorative Papers for the Ludwig von Mises Centenary*, red. J. L. Andrews Jr., Hillsdale College Press, Hillsdale.
- Marszałek P. (2011), *Pieniądz w teoriach szkoły austriackiej*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny, nr 4, 131-145.

- Marszałek P. (2014), *Systemy pieniężne wolnej bankowości: koncepcje, cechy, zastosowanie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań.
- McCandless G. T., Weber W. E. (1995), *Some Monetary Facts*, Federal Reserve Bank of Minneapolis Quarterly Review, Vol. 19 (3), 2-11.
- Menger C. (1871), *Grundsätze der Volkswirtschaftslehre*, Braunmüller, Wien.
- Mises L. von (1912), *Theorie des Geldes und der Umlaufmittel*, Verlag von Duncker & Humblot, München und Leipzig.
- Mises L. von (1949), *Human Action: A Treatise on Economics*, Yale University Press, New Haven.
- Mulligan R. F. (2006), *An Empirical Examination of Austrian Business Cycle Theory*, Quarterly Journal of Austrian Economics, Vol. 9 (2), 69-93.
- Rothbard M. N. (2006), *Economic Thought Before Adam Smith: An Austrian Perspective on the History of Economic Thought*, Volume I, Ludwig von Mises Institute, Auburn.
- Rothbard M. N. (2007), *Ekonomia wolnego rynku*, t. 2, Fijorr Publishing, Warszawa.
- Salerno J. T. (2012), *A Reformulation of Austrian Business Cycle Theory in Light of the Financial Crisis*, Quarterly Journal of Austrian Economics, Vol. 15 (1), 3-44.
- Skousen M. (1990), *The Structure of Production*, New York University Press, New York.
- Sławiński A. (2010), *Wpływ globalnego kryzysu bankowego na bankowość centralną*, Ekonomista, nr 2, 145-162.
- Wainhouse C. E. (1982), *Hayek's Theory of the Trade Cycle: The Evidence from the Time Series*, NY University Press, New York.
- Wojtyna A. (2013), *Kontrowersje wokół charakteru ożywienia po kryzysie finansowym i recesji*, Gospodarka Narodowa, nr 11-12, 5-21.
- Wojtyna A. (2004), *Szkice o polityce pieniężnej*, PWE, Warszawa.
- Woodford M. (2003), *Interest and Prices: Foundations of a Theory of Monetary Policy*, Princeton University Press, Princeton and Oxford.
- Wywiad z Robertem Higgsem: *Dlaczego austriacy?* (2012), <http://mises.pl> (dostęp: 20.03.2016).
- Young A. T. (2012), *The Time Structure of Production in the US, 2002–2009*, Review of Austrian Economics, Vol. 25 (2), 77-92.

Warszawa, 23.08.2016 r.

.....
Andrzej Jędruchiewicz